

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-340-101>

УДК 338.46: 338.48(477)

НЕКРАСОВА Любов

Національний університет «Одеська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0002-4305-7547>

e-mail: l.a.nekrasova@op.edu.ua

КРУПІЦА Ірина

Одеський національний технологічний університет

<https://orcid.org/0000-0003-1438-5039>

e-mail: krupichka@ukr.net

ШЕПЕЛЕВА Ольга

Одеський національний технологічний університет

<https://orcid.org/0000-0003-4128-2094>

e-mail: shepelevaolga1313@gmail.com

НАУМЕНКО Юрій

Національний університет «Одеська політехніка»

<https://orcid.org/0009-0009-9359-3872>

СУЧАСНИЙ СТАН ТА АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Стаття присвячена глибокому аналізу сучасного стану конкурентоспроможності підприємств України в умовах глобальних економічних трансформацій та внутрішніх викликів, зумовлених економічною нестабільністю, політичними чинниками та наслідками війни. У роботі систематизовано ключові внутрішні та зовнішні фактори, що безпосередньо впливають на здатність підприємств адаптуватися до змін і зберігати або посилювати свої конкурентні позиції. Особливу увагу приділено економічним, технологічним, інфраструктурним, кадровим і регуляторним детермінантам конкурентоспроможності.

На основі галузевого підходу проаналізовано специфіку формування конкурентних переваг у провідних секторах економіки України — аграрному та промисловому. Уточнено, що в аграрному секторі ключовими драйверами виступають точне землеробство, цифрові платформи, автоматизовані системи обліку та моніторингу, тоді як у промисловості — модернізація виробництва, впровадження енергоефективних технологій і використання альтернативних джерел енергії. Наведено конкретні приклади підприємств, які досягли успіху завдяки інтеграції інноваційних підходів, орієнтованих на стале виробництво, ресурсозбереження та екологічну безпеку.

Окремим напрямом дослідження виступає аналіз ролі державної політики у формуванні сприятливого середовища для розвитку конкурентоспроможності бізнесу. Розглянуто вплив податкових стимулів, програм субсидування, інвестиційних грантів та інструментів державно-приватного партнерства на активізацію ділової активності. Обґрунтовано необхідність реформування регуляторного середовища, спрощення умов ведення бізнесу та підтримки малого і середнього підприємництва як основи економічної стійкості.

У статті також окреслено перспективи для подальшого зростання конкурентоспроможності українських підприємств через інтенсифікацію інвестицій у новітні технології, масштабування цифрової трансформації, оновлення виробничих потужностей та вихід на нові міжнародні ринки. Зроблено висновки щодо необхідності формування інтегрованої стратегії конкурентоспроможності, яка поєднуватиме інноваційний розвиток, ефективну взаємодію з державними структурами та адаптацію до сучасних глобальних викликів.

Ключові слова: конкурентоспроможність, підприємства України, технологічна модернізація, інвестиції, аграрний сектор, промисловий сектор.

NIEKRASOVA Liubov

Odesa Polytechnic National University

KRUPITSA Iryna, SHEPELEVA Olga

Odesa National University of Technology

NAUMENKO Yurii

Odesa Polytechnic National University

CURRENT STATE AND ANALYSIS OF THE COMPETITIVENESS OF UKRAINIAN ENTERPRISES

The article is devoted to an in-depth analysis of Ukrainian enterprises' current competitiveness in the context of global economic transformations and internal challenges driven by financial instability, political factors, and the consequences of war. The study systematizes the key internal and external factors that directly affect enterprises' ability to adapt to change and maintain or enhance their competitive positions. Particular attention is paid to competitiveness's economic, technological, infrastructural, human resource, and regulatory determinants.

Using a sectoral approach, the article examines the specifics of competitive advantage formation in Ukraine's leading economic sectors — agriculture and industry. It is clarified that in the agricultural sector, the key drivers include precision farming, digital platforms, and automated accounting and monitoring systems. In contrast, in industry, they are modernizing production, implementing energy-efficient technologies, and using alternative energy sources. The article presents concrete examples of successful enterprises that have achieved high performance by integrating innovative approaches focused on sustainable production, resource conservation, and environmental safety.

A separate focus of the research is the analysis of the role of state policy in creating a favorable environment for enhancing

business competitiveness. The influence of tax incentives, subsidy programs, investment grants, and public-private partnership tools on activating business activity is examined. The necessity of regulatory reform, simplification of business conditions, and support for small and medium-sized enterprises as the foundation of economic resilience is substantiated.

The article also outlines prospects for further growth in Ukrainian enterprises' competitiveness through intensified investment in advanced technologies, scaling up digital transformation, modernizing production capacities, and entering new international markets. Conclusions are drawn regarding the need to develop an integrated competitiveness strategy that combines innovation-driven development, effective interaction with government institutions, and adaptation to contemporary global challenges.

Keywords: competitiveness, enterprises of Ukraine, technological modernization, investments, agricultural sector, industrial sector

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Конкурентоспроможність українських підприємств є надзвичайно актуальною, особливо в умовах післявоєнного відновлення економіки та інтеграції країни до європейського та світового економічного простору. Після завершення військових дій економіка України потребує значного відновлення, зокрема в промисловості, аграрному секторі, будівництві та енергетиці. Рівень конкурентоспроможності підприємств стане вирішальним для забезпечення сталого економічного зростання. Відбудова економіки потребує впровадження сучасних технологій, що значно підвищить продуктивність та конкурентоспроможність підприємств. Українським підприємствам доводиться змагатися з більш досвідченими європейськими компаніями, що вимагає підвищення ефективності та адаптації до міжнародних практик. Сучасний світовий ринок вимагає широкого використання цифрових рішень для оптимізації виробничих процесів і маркетингових стратегій.

Міграція робочої сили та втрата кваліфікованих працівників створюють нові виклики для підприємств, які потребують ефективного управління людськими ресурсами. Зростає потреба в підприємствах, здатних забезпечити швидке виробництво товарів та послуг для реконструкції країни.

Залучення іноземних інвестицій та донорської підтримки залежить від того, наскільки конкурентоспроможними є українські підприємства на міжнародному рівні. Стимулювання бізнесу через прозорі умови співпраці з державою є головним для розвитку конкурентоспроможності.

Аналіз сучасного стану та пошук ефективних стратегій підвищення конкурентоспроможності підприємств є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Висновки та рекомендації таких досліджень можуть бути використані бізнесом, державою та міжнародними організаціями для формування ефективної політики розвитку.

Конкурентоспроможність підприємств є не лише індикатором їхнього успіху, але й важливим фактором для економічного відновлення, забезпечення зайнятості населення та інтеграції України у глобальну економіку. Розробка ефективних стратегій та підходів для підвищення конкурентоспроможності є завданням, яке впливає на майбутнє країни.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика забезпечення конкурентоспроможності підприємств в умовах динамічних економічних змін є предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Серед них варто відзначити праці Кузьмін, О.Є., Мельник О.Г., Романко О.П. [1], які досліджують теоретичні засади формування конкурентних переваг, а також механізми підвищення ефективності функціонування підприємств в умовах відкритої економіки. Вагомий внесок у розвиток концепції стратегічного управління конкурентоспроможністю зробили Павлова В.А. [2], Джеджула В. В., Спіфанова І. Ю., Цвик О. Г. [3], що акцентують увагу на ролі інновацій, інвестиційної привабливості та державної підтримки бізнесу.

Значна кількість досліджень присвячена впливу зовнішніх викликів, зокрема глобалізації, економічної нестабільності та зміни ринкового середовища на здатність підприємств зберігати конкурентні позиції. У сучасному науковому дискурсі також набуває актуальності аналіз цифрової трансформації підприємств як інструменту зростання конкурентоспроможності. дослідження Добрянська Н.А. [4]

Водночас, попри наявні напрацювання, залишаються недостатньо дослідженими такі напрями, як інтеграція стратегії конкурентоспроможності з національними відновлювальними програмами, адаптація підприємств до поствоєнних умов ведення бізнесу та розробка індикаторів оцінки ефективності сучасних підходів до забезпечення конкурентних переваг. Крім того, є потреба в оновленні існуючих аналітичних підходів з урахуванням новітніх викликів, таких як зміна логістичних ланцюгів, релокація виробництв та нестача трудових ресурсів. Таким чином, актуальність подальшого дослідження конкурентоспроможності українських підприємств обумовлена необхідністю врахування сучасних економічних, політичних та технологічних трансформацій, що визначають нові вектори розвитку національного бізнесу.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета статті полягає у всебічному аналізі поточного стану конкурентоспроможності українських підприємств, визначенні ключових викликів і можливостей, а також формуванні рекомендацій для підвищення їхньої ефективності та стійкості в умовах відновлення економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Сучасний стан підприємств України визначається впливом військових дій, економічної нестабільності та глобальних викликів. Оцінка поточного стану підприємств України свідчить про серйозні проблеми, але водночас відкриває нові можливості для відновлення і розвитку. Для підвищення конкурентоспроможності потрібні скоординовані дії з боку уряду, міжнародних партнерів і самих підприємств, спрямовані на подолання основних бар'єрів, відновлення інфраструктури та стимулювання інноваційної активності.

Таблиця 1.

Оцінка поточного стану підприємств України в контексті конкурентоспроможності

Категорія	Поточний стан	Основні проблеми
Економічні умови	Висока інфляція Валютні коливання Скорочення купівельної спроможності населення	Високі кредитні ставки Обмежений доступ до фінансування
Інфраструктура	Руйнування виробничих об'єктів Порушення логістичних ланцюгів Перебої з енергопостачанням	Висока вартість відновлення Нерівномірне відновлення інфраструктури
Кадровий потенціал	Значна міграція робочої сили Дефіцит кваліфікованих кадрів	Відсутність програм з повернення та розвитку кадрів
Технологічний рівень	Повільна цифровізація Обмежений доступ до інновацій	Брак фінансування для технологічної модернізації
Конкуренція	Посилення конкуренції на локальних ринках Частковий доступ до міжнародних ринків	Невідповідність продукції міжнародним стандартам
Регуляторні умови	Складна система оподаткування Часті зміни законодавства	Корупція Відсутність прозорих процедур

Джерело: Розроблено авторами на основні [5, 6]

Незважаючи на всі ці проблеми, підприємства України демонструють потенціал для відновлення. Для цього потрібна скоординована підтримка з боку держави, міжнародних партнерів і самих бізнес-структур. Відновлення інфраструктури, стимулювання інновацій, розробка програм для повернення кадрів і адаптація продукції до міжнародних стандартів є важливими кроками для підвищення конкурентоспроможності підприємств та забезпечення стійкого економічного розвитку України.

Аграрні підприємства України завжди були однією з основних опор економіки країни. Їх внесок у забезпечення продовольчої безпеки, експортні надходження та зайнятість населення є надзвичайно важливим. Однак воєнні дії та супутні економічні проблеми суттєво вплинули на їхній стан і конкурентоспроможність.

Таблиця 2.

Сучасний стан та аналіз діяльності аграрних підприємств України в контексті конкурентоспроможності

Підприємство	Напрями діяльності	Характеристика	Вплив на конкурентоспроможність
Нібулон	Інвестиції в інфраструктуру та логістику	Вкладення в будівництво терміналів, річкових перевезень та інфраструктури для зберігання та транспортування зернових культур.	Зниження витрат на транспортування, підвищення ефективності логістики, покращення конкурентоспроможності на експортних ринках.
Миронівський хлібопродукт	Інтеграція в агрохолдинги та вертикальна інтеграція	Розвиток вертикальної інтеграції від вирощування зернових до виробництва продуктів харчування, створення комплексної системи збуту.	Зниження витрат на постачання, підвищення контролю над якістю, покращення стабільності бізнесу, зростання ринкової частки.
Дніпро-Агро	Використання технологій точного землеробства	Впровадження технологій GPS-навігації, супутникового моніторингу полів та автоматизованих систем для зрошення та обробки земель.	Зменшення витрат на добрива та воду, підвищення ефективності використання земель, збільшення врожайності.
Терра Фуд	Інновації в переробці молока та покращення якості продукції	Впровадження новітніх технологій переробки молока, контроль за якістю продукції, запуск нових ліній для виробництва йогуртів та сирів.	Збереження високої якості продукції, підвищення конкурентоспроможності на ринку молочної продукції, розширення асортименту.
Сади Дніпра	Створення агроіндустріальних комплексів для вирощування яблук та інших фруктів	Розвиток комплексного вирощування фруктів з впровадженням сучасних технологій зрошення та захисту рослин, будівництво зберігачів та холодильників.	Підвищення врожайності, зниження витрат на етапі зберігання, вихід на нові ринки збуту, покращення конкурентоспроможності на ринку фруктів.
Інтерфрут	Розширення асортименту та виведення нових культур	Вирощування нових, високорентабельних культур (наприклад, ягоди та нові сорти яблук), активний експорт до ЄС та інших країн.	Підвищення диференціації продукції, розширення ринків збуту, стабільний попит на нові види продукції.
Кернел	Інвестування в інноваційні технології обробки зернових та зберігання	Впровадження новітніх технологій для обробки та зберігання зернових культур, модернізація складів та технологічних процесів.	Збільшення продуктивності, зниження витрат на зберігання, підвищення якості продукції для експортного ринку.

Джерело: Розроблено авторами на основні [7-9]

Отже, аграрні підприємства України адаптуються до сучасних умов через впровадження інновацій, модернізацію технологій, розширення експортних можливостей та адаптацію до нових кліматичних реалій. Вони підвищують конкурентоспроможність на внутрішньому та міжнародному ринках, стимулюючи розвиток галузі.

Попри руйнівний вплив бойових дій, агропромисловий комплекс демонструє відносну стійкість. Українські аграрії продовжують вирощувати основні культури, зокрема зернові, олійні та технічні, забезпечуючи не лише внутрішній ринок, а й експортні поставки. Проте аграрні підприємства стикаються з численними проблемами.

Найбільше проблем спричинили логістичні труднощі. Блокада морських портів суттєво ускладнила експорт продукції, оскільки раніше понад 70% аграрного експорту припадало саме на морські перевезення. Заміна цих маршрутів наземними коридорами до країн ЄС виявилася складною через обмежену пропускну спроможність залізниць та автомобільних доріг. Перебої з електропостачанням та зростання цін на паливо ускладнили роботу як великих агрохолдингів, так і фермерських господарств. Це особливо критично в періоди активних польових робіт, коли необхідно забезпечити безперервну роботу техніки.

Вплив воєнних дій відчутний і у сфері матеріально-технічного забезпечення. Зруйновані склади, сільськогосподарська техніка та інфраструктура в регіонах бойових дій призвели до скорочення виробничих можливостей. Водночас значна частина сільськогосподарських земель замінована або перебуває в тимчасово окупованих територіях, що обмежує їх використання для обробітку.

Кадрові проблеми є ще одним викликом для аграрних підприємств. Мобілізація чоловічого населення та міграція кваліфікованих працівників зменшили доступність робочої сили. Багато фермерів змушені працювати у значно скорочених командах, що впливає на ефективність виробництва.

Україна залишається одним із провідних постачальників зерна та олії на світовий ринок. Проте проблема невідповідності української продукції деяким міжнародним стандартам, зокрема стандартам ЄС, стримує її конкурентоспроможність. Аграрії активно впроваджують цифрові рішення, такі як супутниковий моніторинг полів, використання дронів для оптимізації процесів, автоматизація збору врожаю. Однак такі технології доступні переважно для великих агрохолдингів, тоді як малі фермерські господарства часто не мають ресурсів для подібних інвестицій.

У контексті державної підтримки аграрний сектор отримав певні стимули, такі як кредити на пільгових умовах та допомога в рамках міжнародних програм. Проте масштаб цих заходів поки що недостатній для подолання всіх труднощів.

Попри всі проблеми, аграрний сектор України залишається ключовим елементом економіки. Його конкурентоспроможність може бути значно підвищена за рахунок:

1. Відновлення та розвитку логістичної інфраструктури.
2. Впровадження програм розмінування земель.
3. Забезпечення доступу до дешевих кредитів для модернізації виробництва.
4. Підтримки малих фермерських господарств через субсидії та технічну допомогу.
5. Адаптації продукції до міжнародних стандартів для зміцнення експортного потенціалу.

Український аграрний сектор демонструє стійкість і значний потенціал для відновлення та зростання. Успішна реалізація вищезазначених заходів дозволить йому не лише зберегти свої позиції, але й закріпитися як один із ключових гравців на глобальному аграрному ринку.

Промислові підприємства України, які традиційно були основою економіки країни, нині опинилися в складному становищі через наслідки воєнного стану, економічну нестабільність та руйнування інфраструктури. Цей сектор відчуває найбільші втрати, але водночас має значний потенціал для відновлення та модернізації.

Отже, промислові підприємства України використовують інновації, модернізацію, диверсифікацію та ефективне управління для підвищення своєї конкурентоспроможності на внутрішньому та міжнародному ринках, долаючи труднощі та використовуючи нові можливості.

Однією із головних проблем для промисловості стало руйнування виробничих потужностей у регіонах, що постраждали від бойових дій. Металургійна, хімічна, машинобудівна галузі зазнали значних збитків через втрату заводів, складів і логістичних центрів. Наприклад, на Донеччині та Запоріжжі, які були промисловими хабами, багато підприємств втратили можливість працювати. Перебої з постачанням електроенергії, пошкодження електростанцій і підвищення цін на енергоресурси стали серйозною перешкодою для нормального функціонування заводів. Промислові підприємства, які залежать від енергоємних процесів, були змушені скоротити виробництво або шукати альтернативні джерела енергії, що підвищує собівартість продукції. Серед іншого, промисловість стикається з кадровими проблемами. Багато кваліфікованих працівників виїхали за кордон або були мобілізовані, що призвело до дефіциту персоналу. Це особливо критично для високотехнологічних підприємств, які потребують вузькоспеціалізованих фахівців [14].

Втрата традиційних ринків збуту також значно вплинула на конкурентоспроможність промислових підприємств. Через війну та політичні обмеження експорт до країн СНД скоротився майже до нуля. Водночас

вихід на ринки ЄС вимагає адаптації продукції до нових стандартів, що вимагає додаткових інвестицій та часу.

Однак навіть у цих складних умовах українські промислові підприємства шукають можливості для відновлення та розвитку. Наприклад, деякі промислові підприємства перенесли свої виробництва до безпечніших регіонів, таких як Західна Україна. Ці релокації стали не лише засобом виживання, а й можливістю для створення нових промислових кластерів.

Інновації також стають важливим фактором у боротьбі за конкурентоспроможність. Промислові підприємства, які впроваджують автоматизацію, цифровізацію та екологічні технології, мають більші шанси зайняти нішу на міжнародних ринках. Проте для більшості промислових підприємств доступ до сучасних технологій залишається обмеженим через брак фінансування [15].

Державна підтримка, хоча і є, поки що не може задовольнити потреби сектору. Кредити на пільгових умовах, програми грантової допомоги та податкові пільги залишаються точковими та недостатньо масштабними. Окрім цього, бізнес стикається з бюрократичними бар'єрами, що уповільнює реалізацію інноваційних проєктів.

Таблиця 3.

Сучасний стан та аналіз конкурентоспроможних промислових підприємств України

Підприємство	Напрямок	Характеристика	Вплив на конкурентоспроможність
Метінвест (Металургійний холдинг)	Модернізація виробничих потужностей	Впровадження нових технологій на підприємствах, модернізація доменних печей, використання енергоефективних технологій.	Зниження витрат на енергію, збільшення виробничої потужності, підвищення якості продукції та зменшення впливу на довкілля.
Запоріжсталь	Реалізація проєктів екологічної модернізації	Встановлення систем для очищення газових викидів, модернізація очисних споруд.	Покращення екологічної ситуації, зниження штрафів за забруднення, підвищення репутації на міжнародних ринках.
Інтерпайп	Розширення ринків збуту та експорт продукції	Вихід на ринки ЄС та Південно-Східної Азії, покращення якості продукції, сертифікація за міжнародними стандартами.	Збільшення експортного потенціалу, вихід на нові ринки, підвищення конкурентоспроможності за рахунок відповідності міжнародним стандартам.
ТМ "Нова пошта"	Інвестиції в автоматизацію та цифровізацію логістики	Впровадження автоматизованих складських систем, використання Big Data для оптимізації логістичних процесів.	Зниження витрат на транспортування, підвищення швидкості доставки, покращення обслуговування клієнтів, зменшення людського фактору.
Укрнафта	Запуск енергоефективних та екологічних технологій	Впровадження нових технологій видобутку та переробки нафти з мінімальними витратами на енергію.	Зниження витрат на енергію, покращення екологічних показників, підвищення ефективності видобутку.
Київський завод "Електрон"	Цифровізація виробництва та автоматизація	Впровадження автоматизованих систем управління виробництвом, інтеграція з ERP-системами для покращення управлінських процесів.	Зниження витрат, підвищення ефективності виробництва, можливість оперативного управління виробничими процесами.

Джерело: Розроблено авторами на основі [10-13]

Попри всі ці проблеми, промисловий сектор України демонструє потенціал до адаптації. Для відновлення його конкурентоспроможності необхідно:

1. Відбудувати зруйновану інфраструктуру та забезпечити стабільне постачання енергії.
2. Запровадити програми підтримки релокації та модернізації підприємств.
3. Створити умови для інтеграції у глобальні виробничі ланцюги через адаптацію продукції до міжнародних стандартів.
4. Забезпечити доступ до фінансування, зокрема через міжнародні інвестиції та гранти.

Сучасний стан промислових підприємств України є викликом, але одночасно й можливістю для перезавантаження сектору. Злагоджена співпраця держави, бізнесу та міжнародних партнерів може стати ключем до відновлення промислового потенціалу країни та його інтеграції у світові економічні процеси.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Українські підприємства, як промислові, так і аграрні, активно адаптуються до сучасних економічних умов, що включають технологічні зміни, зміни клімату та нестабільну політичну ситуацію. Впровадження інноваційних технологій, модернізація виробництва та стратегічне планування стають основними факторами для підвищення конкурентоспроможності.

Інвестиції в модернізацію виробничих потужностей, цифровізацію, автоматизацію та покращення логістичних процесів дозволяють підприємствам знижувати витрати, підвищувати ефективність і якість продукції, що значно зміцнює їх конкурентні позиції. Багато підприємств, зокрема в аграрному секторі, активно впроваджують екологічно чисті та стійкі технології. Це не лише підвищує їх репутацію на міжнародних ринках, але й відповідає на зростаючі вимоги до сталого розвитку та екологічної безпеки.

Розвиток експортного потенціалу є важливим аспектом стратегії конкурентоспроможності. Підприємства, які сертифікують свою продукцію за міжнародними стандартами, мають доступ до нових ринків і можуть конкурувати на світовій арені. Підприємства, які використовують стратегії диверсифікації виробництва та розширення асортименту, здатні знизити ризики, пов'язані з залежністю від одного виду продукції чи ринку, що робить їх більш стійкими до економічних та політичних коливань.

Подальші дослідження можуть зосередитися на створенні та впровадженні інноваційних бізнес-моделей для малого та середнього бізнесу в Україні, що дозволяють ефективно адаптуватися до змінюваних умов і підвищувати їх конкурентоспроможність. Оскільки зовнішні фактори, такі як зміни в міжнародних торгових угодах, санкції та політичні ризики, можуть суттєво впливати на конкурентоспроможність, важливо дослідити, як ці фактори можна мінімізувати або використовувати на користь українських підприємств.

Таким чином, подальші дослідження мають сприяти розробці комплексних стратегій для підвищення конкурентоспроможності українських підприємств, що дозволить їм ефективно працювати в умовах глобальних економічних та політичних викликів.

Література

1. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г., Романко О.П. Конкурентоспроможність підприємства: планування та діагностика: монографія. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2011. 180 с.
2. Павлова В.А. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка та стратегія забезпечення: Монографія. Дніпропетровськ : ДУЕП, 2006. 276 с.
3. Джеджула В.В., Єпіфанова І.Ю., Цвик О.Г. Інноваційна діяльність як чинник конкурентоспроможності підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 4. С. 5–8.
4. Добрянська Н.А., Фоміна Н.М. Новітні теорії управління конкурентоспроможністю персоналу в умовах діджиталізації та COVID-19. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. 2022. № 1 (59). С. 5-13. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2022/No1/5.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.01.2022.1. DOI: 10.5281/zenodo.7226672.
5. Глуха Г.Я., Цимбалюк А.І. Сучасний підхід до побудови інноваційної стратегії на підприємстві. *Академічний огляд*. 2018. № 2 (49). URL: <https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2018/2/7.pdf>.
6. Bondarenko S., Verbivska L., Dobrianska N., Iefimova G., Pavlova V., Mamrotska O. Management of Enterprise Innovation Costs to Ensure Economic Security. *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE)*. 2019. Vol. 8, Iss. 3. P. 5609-5613. DOI: 10.35940/ijrte.C6203.098319. URL: <https://www.ijrte.org/wp-content/uploads/papers/v8i3/C6203098319.pdf>
7. Chukurna O., Niekasova L., Dobrianska N., Izmaylov Ya., Shkrabak I., Ingram K. Formation of methodical foundations for assessing the innovative development potential of an industrial enterprise. *Naukovy Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2020. № 4. P. 146-152. DOI: 10.33271/nvngu/2020-4/146
8. Добрянська Н.А., Варгатюк М.О. Науково – теоретичні основи конкурентоспроможності підприємства // Теоретичні, методологічні та практичні аспекти конкурентоспроможності підприємств : монографія / за заг. ред. О.Г. Янкового. Одеса : Атлант, 2017. 514 с.
9. Nikoliuk O.V., Dobrianska N.A., Levchyk Yu.S. Organizational and economic determinants of decolonization of industrial enterprises. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2022. № 3(21). С. 37-43. URL: <https://economics.net.ua/ejopu/2022/No3/37.pdf>. DOI: 10.15276/EJ.03.2022.4. DOI: 10.5281/zenodo.7465418.
10. Добрянська Н.А., Лагодієнко В.В., Торішня Л.А. Регулювання регіонального інноваційного розвитку. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Т. 5, № 1. С. 263– 270. URL: http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/ujae_2020_r01_a31.pdf
11. The Global Innovation Index 2023. 2023. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023-en-main-report-global-innovation-index-2023-16th-edition.pdf>
12. Кобиляцький Л.С. Управління конкурентоспроможністю: Навч. посіб. К.: Зовнішня торгівля, 2003. 304 с.
13. Гринько Т.В. Фактори конкурентоспроможності підприємств. *Держава та регіони*. 2004. № 2. С. 50–53.
14. Должанський І.З., Загорна Т.О. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
15. Добрянська Н.А., Нікіфорчук А.А. Еволюція диверсифікації виробництва, мотиви та її цілі. *Ефективна економіка*. 2013. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>

References

1. Kuzmin, O. Ye., Melnyk, O. H., & Romanko, O. P. (2011). *Konkurentospromozhnist pidpriemstva: planuvannia ta diahnozyka: monohrafiia* [Enterprise competitiveness: planning and diagnostics: monograph]. Ivano-Frankivsk: IFNTUOG. 180 p.
2. Pavlova, V. A. (2006). *Konkurentospromozhnist pidpriemstva: otsinka ta stratehiia zabezpechennia: Monohrafiia* [Enterprise competitiveness: assessment and support strategy: Monograph]. Dnipropetrovsk: DUEP. 276 p.
3. Dzhedzhula, V. V., Yepifanova, I. Yu., & Tsyk, O. H. (2017). Innovatsiina diialnist yak chynnyk konkurentospromozhnosti pidpriemstv [Innovation activity as a factor of enterprise competitiveness]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, (4), 5–8.
4. Dobrianska, N. A., & Fomina, N. M. (2022). Novitni teorii upravlinnia konkurentospromozhnistiu personalu v umovakh didzhitalizatsii ta COVID-19 [The latest theories of personnel competitiveness management in the context of digitalization and COVID-19]. *Ekonomika: realii chasu. Naukovyi zhurnal*, 1(59), 5–13. Retrieved from <https://economics.net.ua/files/archive/2022/No1/5.pdf>.
<https://www.google.com/search?q=https://doi.org/10.15276/ETR.01.2022.1>,
<https://www.google.com/search?q=https://doi.org/10.5281/zenodo.7226672>.
5. Hlukha, H. Ya., & Tsybaliuk, A. I. (2018). Suchasnyi pidkhid do pobudovy innovatsiinoi stratehii na pidpriemstvi [Modern approach to building an innovation strategy at the enterprise]. *Akademichnyi ohliad*, 2(49). Retrieved from <https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2018/2/7.pdf>.
6. Bondarenko, S., Verbivska, L., Dobrianska, N., Iefimova, G., Pavlova, V., & Mamrotska, O. (2019). Management of Enterprise Innovation Costs to Ensure Economic Security. *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE)*, 8(3), 5609–5613. <https://www.google.com/search?q=https://doi.org/10.35940/ijrte.C6203.098319>. Retrieved from <https://www.ijrte.org/wp-content/uploads/papers/v8i3/C6203098319.pdf>
7. Chukurna, O., Niekasova, L., Dobrianska, N., Izmaylov, Ya., Shkrabak, I., & Ingram, K. (2020). Formation of methodical foundations for assessing the innovative development potential of an industrial enterprise. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, (4), 146–152. <https://doi.org/10.33271/nvngu/2020-4/146>
8. Dobrianska, N. A., & Varhatiuk, M. O. (2017). Naukovo – teoretychni osnovy konkurentospromozhnosti pidpriemstva [Scientific and theoretical foundations of enterprise competitiveness]. In O. H. Yankovyi (Ed.), *Teoretychni, metodolohichni ta praktychni aspekty konkurentospromozhnosti pidpriemstv: monohrafiia* [Theoretical, methodological and practical aspects of enterprise competitiveness: monograph]. Odesa: Atlant. 514 p.
9. Nikoliuk, O. V., Dobrianska, N. A., & Levchyk, Yu. S. (2022). Organizational and economic determinants of ecologization of industrial enterprises. *Ekonomichnyi zhurnal Odeskoho politekhnichnoho universytetu*, 3(21), 37–43. Retrieved from <https://economics.net.ua/ejopu/2022/No3/37.pdf>.
<https://www.google.com/search?q=https://doi.org/10.15276/EJ.03.2022.4>,
<https://www.google.com/search?q=https://doi.org/10.5281/zenodo.7465418>.
10. Dobrianska, N. A., Lahodiienko, V. V., & Torishnia, L. A. (2020). Rehuliuвання rehionalnoho innovatsiinoho rozvytku [Regulation of regional innovative development]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky*, 5(1), 263–270. Retrieved from https://www.google.com/search?q=http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/ujae_2020_r01_a31.pdf
11. World Intellectual Property Organization (WIPO). (2023). *The Global Innovation Index 2023*. Retrieved May 1, 2025, from <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023-en-main-report-global-innovation-index-2023-16th-edition.pdf>
12. Kobylatskyi, L. S. (2003). *Upravlinnia konkurentospromozhnistiu: Navch. posib.* [Competitiveness management: Textbook]. Kyiv: Zovnishnia torhivlia. 304 p.
13. Hrynk, T. V. (2004). Faktory konkurentospromozhnosti pidpriemstv [Factors of enterprise competitiveness]. *Derzhava ta rehiony*, (2), 50–53.
14. Dolzhanskyi, I. Z., & Zahorna, T. O. (2006). *Konkurentospromozhnist pidpriemstva: navch. posibnyk* [Enterprise competitiveness: textbook]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury. 384 p.
15. Dobrianska, N. A., & Nikiforchuk, A. A. (2013). Evoliutsiia dyversyfikatsii vyrobnytstva, motyvy ta yii tsili [Evolution of production diversification, motives and its goals]. *Efektivna ekonomika*, (9). Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua>